

Imigrația feminină în Grecia

*Judecător Evangelia Palaiologou,
Curtea de Apel Atena, Grecia*

In the light of the experiences of the migrant women involved in the study, women of all ages, races and nationalities, some having a legal status, some undocumented residents and workers, it is clear that the modern Greek state hardly enables them and their families to live and work with dignity.

Despite the difficulties they face, half of the migrant women interviewed expressed the wish to settle permanently in the country.

An increasing number of legal female migrants are attaining economic and social integration. They manage to earn a regular income and try, alone or with other members of their families, to have a normal life. This is also indicated by the increasing number of births by foreign-born women in the state maternity homes and by the children of foreign-born parents who enroll in Greek schools.

The women are like "migratory birds". They accept the positive and the negative aspects of the migration process and they have the ability to be incorporated in the given society.

„Ce pot spune? Trebuie să trăiesc, nu? Copiii mei trebuie să aibă pâine pe masă și să aibă educație. De-aia lucrez aproape în fiecare zi câte 10 – 16 ore. Sper ca într-o zi să am o viață mai bună. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat un acoperiș deasupra capului”. Acestea sunt cuvintele unei imigrante albaneze (decembrie, 1999).

Fenomenul migrației nu este unul nou la sfârșitul secolului XX. Colonialismul a fost cel care a propulsat mișcările, libere sau forțate, de mari mase de oameni în întreaga lume. Între anii 1810 și 1921, spre exemplu, 34 de milioane de europeni au emigrat doar în Statele Unite ale Americii.

Grecia a început prin a primi numeroase grupuri de imigranți la sfârșitul anilor 1970 și nu mult după aceea a devenit o așa-numită „noua țară a migrației”. Această situație s-a datorat unor factori de natură geografică, economică și social-demografică. Deși, din punct de vedere istoric, Grecia a fost mai degrabă o țară de „transmitere” a imigranților și nu de „primire” a acestora. Din acest motiv, Grecia a fost total nepregătită din punct de vedere al experienței, dar și al infrastructurii sociale de a face față noului val de imigranți.

Această nouă migrație tinde să aibă noi forme de rasism, cauzată de realități ale trecutului dar și ale prezentului. Pe piața muncii, imigranții „beneficiază” de un statut legal diferențiat, de discriminări sociale împotriva lor, de exploatare economică bazată pe un statut ilegal de ghetoizare în ceea ce privește piața muncii.

Cauzele acestor schimbări în ce privește Grecia sunt, printre altele:

a) extinderea sistemului de învățământ și creșterea participării femeilor din Grecia la piața muncii, coroborată cu creșterea preocupării statului grec pentru familie, cum ar fi serviciile pentru tineri și bătrâni, având ca rezultate, aceste preocupări ale statului grec, în oportunități de lucru pentru femeile imigrante;

b) aplicarea noilor tehnologii și mari schimbări în servicii au dus la creșterea oportunităților atât pentru nativele din Grecia, cât și pentru imigrante;

c) caracterul lent al creșterii economice în țările slab dezvoltate ca și în țările ex-socialiste cu persistență într-o accentuată sărăcie, a accelerat migrația în domeniul muncii, în special cea feminină.

Ca urmare a extinderii migrației ilegale și a șederii ilegale, statisticile oficiale în Grecia sunt limitate și chiar contradictorii privind populația imigrantă rezidentă în Grecia. În acord cu ultimele date și estimări oficiale, la o populație de 10.900.000 de locuitori, se estimează că sunt între 1.100.000 și 1.200.000 imigranți, reprezentând 10,3% din populație. Fără a lua în considerare originea acestor imigranți, Grecia a rămas încă cu cea mai mare proporție de imigranți din Sudul Europei, și posibil cu una din cele mai mari rate ale țărilor din Uniunea Europeană.

Cadrul juridic și politic

Probabil cel mai important și influent factor pentru imigrație în Grecia a fost cel legat de cadrul legal și politic guvernamental, care, la rândul lui a indus condițiile sociale ale imigrației muncii.

În Grecia, preocuparea politică și legală s-a îndreptat mai degrabă spre reducerea fluxului de imigranți înspre Grecia decât înspre reglementarea statutului legal al celor care deja locuiesc ilegal în Grecia. Pe de-o parte, acest cadru implică ostilitate și suspiciune, și, pe de altă parte, o lejeritate a politicilor de încercare a integrării. În acord cu alți autori, răspunsul statutului la aflulxul de imigranți a fost, în fapt, o „non-politică” permițând intrarea clandestină în țară a unui număr însemnat de imigranți, refuzând a le acorda orice fel de drepturi cetățenești sau legale, astfel că aceștia erau un fel de „non-persoane”.

Legea nr. 1975/1991 privind străinii, ce a înlocuit Legea nr. 4310/1929, a prevăzut pentru intrarea ilegală în țară ori pentru prestarea muncii fără permis, inclusiv sancțiunea expulzării imediate a imigranților ilegali de către poliție și autoritățile de graniță.

Cele două modificări legislative făcute în anii 1998 și 2000 au pregătit noua legea privind imigrarea (Legea nr. 2910/2001). Această din urmă lege este mult mai liberală decât cea anterioară. Conține o seamă de îmbunătățiri, cum ar fi permisiunea acordată victimelor traficate de a rămâne pe teritoriul Greciei pe timpul investigației penale declanșate împotriva traficanților, accesul la educație și la sistemul de sănătate pentru copiii imigranți care nu au documente legale de ședere, dreptul imigrantului de a contesta în justiție detenția sa, precum și o perioadă limită de trei luni pentru deținerea acelor imigranți ce nu pot fi extrădați în țările de origine.

Potrivit aceleiași legi, muncitorii străini ilegali, au posibilitatea de a solicita legalizarea statutului lor într-o perioadă de timp determinată, dar doar după ce au achitat o importantă sumă de bani, ceea ce reprezintă o dificultate pentru imigranții minori. În general, conform actului normativ precizat, muncitorii străini pot veni în Grecia pentru a munci, dar doar cu condiția unei aprobări prealabile care să specifice angajatorul, tipul muncii ce va fi prestată, precum și locul unde-și va desfășura munca imigrantul. Această aprobare este acordată, cu excepția cetățenilor greci, cetățenilor din țările Uniunii Europene,

etnicilor greci din afara granițelor, precum și refugiaților care au permis de muncă.

Ultimul act normativ în domeniu, Legea nr. 3386/2005, a introdus importante modificări. Pentru prima dată în istoria imigranților a fost prevăzută de către lege o strategie a „integrării sociale”. De asemenea, noua lege a consacrat principiul precum „tratamentul egal la angajarea în muncă”, „respectarea drepturilor fundamentale” și „sprijinul pentru reunirea familiei”. Nu în ultimul rând, a prevăzut protecția femeilor imigrante împotriva traficării și a violenței familiale.

Cetățenia femeilor în societate

Definiția largă a conceptului de cetățenie prevede pe lângă drepturile legale și atribute legate de drepturile politice, civice, sociale și economice. În acord cu această definiție largă teorii feministe argumentează persuasiv că în chiar situația femeilor native cetățenia acestora, referitor la drepturi, este una limitată, ambiguă și dualistă în raport cu cetățenia (drepturile relative la aceasta) bărbaților. Deși teoriile feministe, până la urmă, au contribuit semnificativ pentru a face cetățenia mai cuprinzătoare pentru femei, în continuare femeile imigrante au fost uitate în afara acestui discurs și practici.

Cercetări privind imigrația femeilor au demonstrat că la nivel global femeile imigrante sunt exploatate și discriminate pe baza sexului. Ele au fost puse în centrul ierarhiei socioeconomice, sistem în care ele câștigă mai puțin decât bărbații pe piața segregării muncii și suferă de o rată mai mare de neangajare în muncă în comparație cu femeile în general. Atunci când femeile imigrante însoțesc un bărbat imigrant, ele sunt percepute ca fiind dependente din punct de vedere al statutului de statutul bărbatului. Indiferent că imigrează independent ori împreună cu soțul, femeile imigrante adeseori sunt supuse lipsei unei recunoașteri legale a credibilității, a recunoașterii cunoștințelor în diferite domenii și dezavantajate în carieră. În plus, imigrantele de altă rasă pe lângă discriminarea motivată de faptul că sunt femei, suferă și de discriminare rasială. Aceste dezavantaje, luate împreună, creează probleme ce restricționează accesul la piața muncii a femeilor imigrante și menține segregarea pe criterii de sex pe această piață. Indiferent dacă femeile imigrante posedă sau nu permis de muncă, ele sunt întotdeauna percepute ca fiind la periferia societății sau chiar în afara acesteia,

cu diferite grade de concretizare a statului lor legal legat de rasă și etnie.

Mai mult, în special în țările Uniunii Europene, există o adevărată ierarhie a determinării cetățeniei pentru femeile imigrante depinzând de intrarea în țară și de statutul legal (permanent, temporar sau fără documente) cu câteva categorii de femei care se bucură de drepturi și de alte femei fără niciun drept, consecință a lipsei documentelor legale și, deci, a unei reședințe legale. Chiar dacă femeile imigrante au documente legale, poziția lor din punct de vedere social și economic variază în funcție de grupul etnic sau rasial sau de țara de reședință, în timp ce stereotipuri și discriminări variază în funcție de comunitățile etnice din diferitele țări.

Există o largă diversitate în țările Uniunii Europene, legată atât de modelele de cetățenie cât și de deschiderea față de imigranți, dar și în ce privește piața muncii pentru femeile imigrante și de modul de angajare a diferitelor categorii de femei imigrante. În plus, la diferite nivele pot exista realități diferite. În termeni globali, în ce privește drepturile cetățenești „este greu de susținut că, în Uniunea Europeană, noțiunea de cetățenie supranațională pentru imigranți a devenit o realitate”. În termenii practicii în ce privește cetățenia, în pofida faptului că femeile imigrante participă la economia țărilor UE și niciodată nu sunt lăsate „în afara” acestui spațiu economic, munca lor nu este contabilizată ca fiind o activitate de tip economic. De aici faptul că sunt considerate a face parte din așa numitul spațiu „în afara pieței muncii” și, deci, aflate la periferia societății. În concluzie, drept consecință a excluziunii de la drepturile civile, sociale, politice și economice, femeile imigrante beneficiază prea puțin de cetățenia, cu drepturile aferente, Uniunii Europene.

Datorită acestui cadru general privind limitarea drepturilor cetățenești pentru femeile imigrante, poziției acestora pe piața muncii în Grecia, nu reprezintă o surpriză faptul că ele sunt supuse în practică unei excluziuni și discriminări pe diferite niveluri.

Studiu practic

Este interesant de prezentat rezultatele unui studiu asupra vieții, situației familiale, a muncii și experiențe comunitare a femeilor imigrante în Grecia, ce a fost derulat în anul 2005 (09.12.2005 – 20.12.2005).

În acord cu statistica oficială din anul 2001 numărul imigranților se ridică la 762.191 persoane.

Dintre aceștia, un procent de 45,5% (346.639) sunt femei. Au fost intervievate un număr de 612 de femei imigrante pe

întreg teritoriul Greciei. Multe imigrante au început să sosească în Grecia după anul 1995, momentul culminant fiind atins în perioada 1995 – 1998 (40%). Majoritatea provin din Albania (67%), 11% din alte țări din Balcani, 16% din fosta Uniune Sovietică, în timp ce doar 5% provin din țări din Africa sau Asia. Motivația principală a imigrării este cea a suportului financiar pentru familiile acestora, rămase în țară sau venite în Grecia (38%) sau pentru reunificarea familiei (24%).

Vârsta imigrantelor variază între 25 ani și 44 de ani iar majoritatea dintre ele (52%) sunt căsătorite și au copii. 43% dintre imigrante s-au stabilit în Grecia în ultimii 10 ani, 40% mai mult de un deceniu, iar 16% în ultimii 5 ani.

Majoritatea imigrantelor, 82%, sunt concentrate în arealul urban al Atenei pentru că este mai ușor pentru ele de a găsi un loc de muncă în servicii și, mai ales, dată fiind întinderea mare a arealului urban, de a scăpa mai ușor de controlul polițienesc. În comparație cu imigranții bărbați, puține femei sunt concentrate în zona rurală (18%), angajate în munci agricole și în construcții.

Majoritatea imigrantelor intervievate au completată o formă de educație în ultimii 12 ani, iar 8,8% au o educație superioară.

Imigrantele în Grecia sunt în special angajate în munci necalificate sau semi-calificate în tradiționalele sectoare economice ale Greciei, cum ar fi catering, turism, industria manufacturieră, în timp ce serviciile domestice reprezintă sectorul cu cea mai mare rată de angajare a imigrantelor (48,5%). Drept consecință a numărului mare de „afaceri de familie” răspândite în țară, a unei importante economii subterane și unui control inadecvat al pieței muncii s-a creat o ofertă a muncii slab plătită în acord cu vârsta imigranților, cu sexul acestora și cu etnia din care aceștia provin. În aceste condiții multe din imigrante au de-a face cu angajări temporare și cu insecuritatea muncii.

În termeni globali, în ce privește drepturile cetățenești „este greu de susținut că, în Uniunea Europeană, noțiunea de cetățenie supranațională pentru imigranți a devenit o realitate”.

O treime (32%) dintre femeile intervievate au relevat că au timp pentru relaxare și timp liber, 44% au declarat că au puțin timp liber, iar 24% au arătat că nu au deloc timp liber. În fapt, efortul de a obține sumele de bani necesare de a îndeplini principalele nevoi pentru hrană și de a-și ajuta membrii familiei de a se întoarce acasă influențează în mod direct timpul liber pe care și-l pot permite imigrantele.

Mai mult, problemele de muncă, în special cele legate de condițiile grele de muncă, problemele de limbă și problemele legale cu poliția legate de lipsa permiselor de muncă, sunt câteva din îngrijorările menționate în studiu.

Deși imigrantele intervievate menționează rar problemele interpersonale cu angajatorii lor, totuși se menționează exploatarea lor financiară. În plus, se relevă slabele resurse pentru a se plânge. Ele sunt forțate să muncească mai multe ore, de multe ori în diferite munci și uzual sunt slab plătite. Exploatarea sexuală reprezintă una din cele mai sălbatice consecințe ale vulnerabilității juridice și economice ale imigrantelor fără posibilități de a se plânge.

Imigrantele din estul Europei lucrează în special în activități casnice, cum ar fi cele de efectuarea curățeniei în case, sau de îngrijirea de persoane, în timp ce femeile din Africa sau Asia sunt implicate în special în mici activități întreprinzătoare. În comparație cu imigrantele din estul Europei, se pare că imigrantele din Africa obțin cu greu angajări și mențin în același fel locuri de muncă casnice. Pe de altă parte, imigrantele albaneze prezintă cea mai mică încredere drept consecință a pretinselor răpiri de copii organizate de mafia albaneză, dar și ca urmare a percepției generale privind criminalitatea ridicată a imigranților albanezi.

Piața muncii din Grecia este segmentată într-o mare măsură, iar forța de muncă imigrantă depinde direct de cea nativă, mai degrabă fiind antagonică decât în legătură. Imigranții fără permis de muncă pot găsi de lucru la jumătate din rata pieței de muncă din Grecia. Aceștia nu au asigurare socială acoperită și stau sub semnul amenințării cu expulzarea de către angajatori, chiar și în sectoarele cu un grad ridicat de neocupare. Acești imigranți lucrează în special în activități sezoniere (construcții, turism, agricultură). Totuși, un mare număr de firme mici din toate sectoarele depinde de forța de muncă străină.

O altă importantă problemă a studiului o reprezintă discriminarea femeilor imigrante nu

numai legate de locul de muncă sau de muncă, ci și de situația generală în societate, ce are un impact major asupra capacității imigrantelor sub aspectul capacității de lucru, din punct de vedere economic sau al securității personale, al sănătății și din punctul de vedere al bunăstării. Câteva dintre imigrante au avut de-a face cu agresiuni pe stradă iar în vecinătate cu modul de comportament al majorității dar și cu alt tip de discriminări.

Reacția imigranților împotriva rasismului cuprinde un larg spectru pornind de la teamă, strategii defensive, rezistență pasivă, confruntări verbale, ostilitate adversă și, mai departe, depinzând de nivelul lor de educație, conștientizarea și înțelegerea rolului lor în societate. În fața obstacolelor și circumstanțelor opresive, modalitățile reacțiilor femeilor imigrante demonstrează lupta pentru a obține măsuri favorabile. Femeile imigrante, în special din estul Europei, sunt mai degrabă expuse în orașele de provincie ele fiind percepute ca fiind „diferite” de populația omogenă din aceste orașe, fiind mult mai expuse și vulnerabile la incidente rasiste. În același timp, populația scăzută, relativă „închidere” a micilor comunități față de persoane străine precum și greutatea vieții cotidiene pot induce un contact mai apropiat al femeilor imigrante cu populația locală, subminând astfel impersonalele stereotipuri. În zonele în care rata imigrației este mică raportată la populație, imigranții sunt percepuți mai puțin ca un factor de teamă. Limba comună, un trecut comun cultural ori relații personale apropiate au demonstrat un potențial real de abolire a barierelor rasiale servind ca adevărate punți între greci și imigranți, facilitând integrarea economică și socială a ultimilor în societatea grecească.

În acord cu literatura de specialitate, sunt frecvente relațiile personale, cele legate de limbă, ca și cele de tip pre-capitalist pe piața muncii între angajatori și muncitori. Chiar și cu recente măsuri luate, totuși, rata imigrației ilegale este ridicată. Neavând un statut legal și, deci, nebeneficiind de un sprijin al autorităților, imigranții lucrători depind personal de angajatori ori de persoanele ce fac accesul către angajatori. În plus, chiar și pentru imigranții cu permis legal de muncă, relațiile de muncă între angajatori și imigranții lucrători sunt cele de tip pre-capitalist.

Există legături interetnice formale și informale, ele fiind condiționate de lipsa de muncă, dar și noile forme de comerț. Totuși, relațiile interetnice

nu sunt întotdeauna armonioase. Câțiva est europeni au raportat probleme legate de accesul la locuri de muncă cauzate de persoane aparținând aceleiași etnii. Imigranții ilegali sunt ușor de marginalizat din punct de vedere social pentru că ei nu pot apela la serviciile sociale, cum ar fi poliția, pentru asistență. Pe de o parte, sunt supuși presiunilor din partea propriilor compatrioți de a desfășura activități ilegale, iar, pe de altă parte, nu au posibilitatea de a se adresa poliției cu privire la aceste presiuni, astfel că recurg la practici ilegale pentru a putea supraviețui. Fiind excluși de la sistemul social și de un control moral, prin lipsa de legătură cu comunitățile de origine, evident că rata criminalității la acești imigranți lucrători este ridicată. Condițiile de ilegalitate și alienarea sunt factori care-i împing pe imigranții ilegali să comită infracțiuni. Privind la proporția imigranților deținuți, 50% dintre ei oferă generale explicații inadecvate, cum ar fi motivarea unor discriminări la care aceștia ar fi fost supuși și pentru care au fost închiși, un automatism al deținerii înaintea unui proces penal și chiar se plâng de sentințe mult prea lungi de executat. Deși sunt o serie de evidențe care demonstrează că și imigranții au contribuit la comiterea unor infracțiuni specifice, în general persoane ce fac parte din populația nativă sunt

mult mai implicate în infracțiuni grave, cu excepția notabilă a mafiei străine.

Concluzii

În lumina celor relevate de studiul mai sus-prezentat pe baza experiențelor trăite de femeile imigrante intervievate, rezultă că acestea, indiferent de vârstă, de rasă sau naționalitate, cu statut legal, sau fără statut legal în ce privește rezidența sau munca, este clar că statul modern grec poate asigura cu greu o viață și o muncă demnă acestor femei imigrante.

În pofida dificultăților cu care se confruntă, majoritatea femeilor intervievate doresc să rămână pe teritoriul grec.

Un număr important, în creștere, de femei imigrante au obținut integrarea socială și economică. Acestea au reușit să aibă venituri regulate și încearcă, singure sau împreună cu alți membri ai familiei, să aibă o viață normală. În acest sens, indicatorii sunt dați de creșterea numărului de nașteri de către femeile imigrante în maternități, dar și de înscrierile la școlile grecești a copiilor a familiilor de imigranți.

Femeile sunt precum „pășările călătoare”. Ele acceptă aspectele negative și pozitive ale procesului migrației și au abilitatea de a se integra într-o societate în care migrează.